

آشنایی با چند نسخه خطی

ایحاز البیان فی معانی القرآن : بیان الحق نجم‌الدین ابوالقاسم محمود بن ابی‌الحسن بن‌حسین نیشابوری قزوینی که درخجند در سال ۵۵۳ ساخته و بیش از ده هزار فایده در آن گذارده است (چلبی) (مجلس ش ۱۱۷ اخوی)

از اوست خلق‌الانسان که در فهرست آستان قدس (۴۱۰:۶) وصف شده است

ایضاح مخالفة السنة فی نص الكتاب والسنة : علامه حلی نسخ ، کهن گویا اصل چنانکه علامه نوری گواهی کرده است ، جزو دوم از میان‌های سورة البقره تا پایان سورة العمران با کراسه‌شمار ده برگی از کراسه نخستین در هشت برگی تا کراسه ۲۳ برخی از کراسه شمار رفته و یا وصالی شده است کراسه‌ها هم پس و پیش شده و نسخه آشفته است ، برگی یکم و ششم و برگ آخر نو نویس ، با خط میرزا حسین بن محمد تقی علامه نوری طبری (مجلس ۶۹۳ اخوی) این یکی تا آنجا که من میدانم چهارمین نسخه است از این کتاب (نشریه ۲۲۱:۲ - فهرست فیلم‌های دانشگاه ص ۲۸۸)

الباب الحادی عشر : علامه حلی (مجلس)

بازنامه : در چگونگی شکار باز و درمان بیماریهای آن .

نستعلیق ابوالقاسم در ۲۳ شعبان ۱۱۲۹ در روستای علی‌آباد کام فیروز با تاریخ تولد ۱۱۰۲ و ۱۰۹۴ ، ربی آغاز افتاده در باب یکم و میرسد به باب دوم بازی که شکار مرغ کوچک نیکو میکند تا باب چهارم صفت بازی که بی‌علت‌تر باشد و در پایان میرسد به باب ۲۷ در علامت بیماریها و معالجه آن در دو قسم نخستین علامت دوم در معالجه علتهای یادرفت .

بحر الانساب یا شجرة انساب مبارک‌شاهی : فخرالدین محمد بن مبارک شاه بن منصور بن سعید ... بن ابی بکر صدیقی یا فخرمدبر مؤلف آداب الحرب والشجاعة یا آداب الملوك وكفاية المملوك است و مؤلف فرهنگ قواس نیست (فرهنگ نویسی هند ص ۵۵ فهرست ایوانف (کرزن) ص ۳۶۸ ش ۵۱۶ که در ۶۰۲ زنده بوده است . نسب‌نامه است بادیباچه تاریخی برای پیامبر و یارانش و پیرانش و پیامبران و پادشاهان عرب و اسلام ، نسختی از آن بفرموده آقای مینوی در جزو کتابهای الیس (384) بوده است ، در فهرست آربری ش ۲۵۳

چنین وصف شده است :

نستعلیق ایرانی خوش از سده ۱۶ در ۱۲۵ گ که ۱۲ س $۹ \frac{1}{4} \times ۶ \frac{1}{4}$

« استوری (۱: ۱۱۶۴) هم تنها از همین نسخه یاد کرده است. این نسخه در جز و کتبی که از ترکه الیس برای ایران خریداری شده (بفرموده استاد منوی) و بدانشگاه واگذار شده است نبوده است و نمیدانیم که اکنون کجا است و نسخه دیگری هم از آن نشان نداده اند.

بحر الجواهر : هروی، نوشته روز شنبه ۲۰ محرم ۱۰۳۴ (مجلس)

تاریخ : کمال بن جلال منجم شاه عباس بزرگ که بنام او ساخته و پس از مقدمه و ذکر علت اختصار در تألیف از آغاز تاریخ ایران تا زمان صفویان فهرست وار با ذکر تاریخ وقایع (تا برگ ۲۲) سپس تا پایان کتاب حوادث مهم و جنگهای آغاز دوران صفویان را آورده و در پایان از زلزله تبریز در ذق ۱۰۴۹ که ۱۲۶۰۲ تن را کشته است یاد کرده است، مختصر است ولی از رهگذر آوردن سالهای حوادث دقیق، در آن از تاریخ ۱۰۵۹ هم یاد شده است. استوری (۱: ۱۳۰، ۱۳۰، ۱۳۰، ۱۲۸۰) از زبده التواریخ کمال خان بن جلال منجم زنده در ۱۰۴۱ و ۱۰۴۲ و ۱۰۵۹ که تاریخ صفویان تا سال ۱۰۶۳ و از تاریخ عباسی جلال الدین محمد منجم یزدی که تاریخ شاه عباس یکم تا ۱۰۲۰ و شاه اسماعیل دوم و سلطان خدابنده است یاد کرده است.

این نسخه گویا همان زبده التواریخ باشد (دانشگاه ش ۴۲۰۴ - ملک ۴۷۶۲ - عالم ارا ص ۴۷۴)

نستعلیق چلیپا کهنه زمان شاه عباس، کاغذ رنگارنگ، ۷۰ گ ۲۰.۵×۱۳ ، جلد مقوای چرمی ضریبی

تاریخ طبرستان : ابن اسفندیار (ادبیات ص ۶۸)

نوشته همت بن رستم مازندرانی در ۶ شوال ۱۰۳۴ (مجلس ۵۹۸۵ ر ۶۶۶۷) گویاش ۲۲۳ اخوی) نسخه دیگری بخط او در پایان محرم ۱۰۲۸ در کتابخانه ملک هست (ش ۴۰۷۱)

تاریخ قم : حسن بن محمد بن حسن قمی، ترجمه عبدالملک قمی، بنام ابراهیم بن شمس الدوله.

نستعلیق علی حسینی در ۱۲۰۲، ۱۵۰، گ ۱۷ س ۲۸×۱۶ ، ۱۹×۱۰

تبر رساله در انواع واقسام - یار ساله در حمیات : محمد باقر بن محمد حسین طبیب که برای شاه سلیمان در چهار فصل در تب و دوفصل در وبا و در پایان نسخه های عملی، ساخته است.

نسخ محمد مؤمن بن محمد نصیر با تملک ۱۲۴۱ با سر لوح و تذهیب و جدول طلابالوحی زرین در عدد ایام بحران در میانه ربعی

التبصرة : محمد کریم خان کرمانی، در نحو بری، ساخته ۳ ذح ۱۲۷۶،

نوشته محمد اسماعیل بن محمد ابراهیم در روز چهارشنبه ۲۰ جمادی الثانی ۱۲۸۵ (مجلس)
التبیان : شیخ طوسی مقابله شده در شوال ۵۰۰ کتابخانه امیر المؤمنین در نجف .
التبیان : شیخ طوسی کتابخانه مدرسه نوربخشی در بروجرد مورخ ۷ رمضان ۵۹۳ تا ۳۱ جمادی الثانی ۵۹۴ .

تحریر الاحکام : علامه حلی ، ازسده ۸۷۷ .

تحفة الحرمین : محمدخان فارسی دشتی که در ۱۲۶۶ ساخته است با عکس (آقای کریم زاده)

تحفة بهائیه : حبیب الدین محمد بن علی اصغر جرفادقانی که برای بهمن میرزا پسر فتح علی شاه و در زمان او ساخته و در آن خلاصه الحساب شیخ بهائی را ترجمه و شرح کرده است ، نسخ مؤلف در دهه سوم محرم ۱۲۷۶

التحفة السعدیه : قطب شیرازی ، شرح کلیات قانون ابن سینا ، جلد دوم آن ، نسخ عبدالرحمن بن محمد بن ابراهیم العتایی در نجف برای خودش در روز دوشنبه ۲۹ رمضان ۷۴۹ (مجلس ۴۶۳ اخوی)

تحفة الغرائب : محمد حسین بن زمان استرآبادی در یک مقدمه و دوازده باب و خاتمه در عجایب و غرایب بفارسی ، نوشته محمد رحیم موسوی زلال در رجب ۱۲۶۳ برای میرزا ابوالحسن خان .

التحفة فی امراض مختصة بعضو (الفن الثالث من کتاب) در آن از شیخ یاد شده و «قال ابو زید» دارد و «مبحث ۵ فی احوال الفم واللسان والشفة والاسنان» در آن هست ، نسخ سده ۱۰ ، با عنوان شنکرف ، خشتی .

تحفة الکمالیه معروف به **جام جهان نمای** که در مجله وحید بنام ترجمه تحصیل بهمینار شناسا شده است ، در سه کتاب است منطق در پنج مقاله و ما بعد الطبیعه و اثولوجیا والف صغری در هفت مقاله و احوال موجودات در چهار مقاله ، دو نام یاد شده در میان کتاب دیده میشود و در دو جا هم دارد «چنین گوید مترجم این کتاب» غیاث الدین منصور دشتکی جام جهان نمای دارد که این نیست و مولی حسن تحفة الکمال دارد که آنهم این نیست (نشریه ۴: ۳۹۶) تاکنون مترجم این کتاب شناخته نشده است .

نستعلیق سده ۱۱۹۰ ، ۲۳۰ گ ۲۰ ص ، عنوان شنکرف ، (فهرست مجلس ۴۹۲: ۵) افسوس که من جز یک بار بیشتر نشد که آن را ببینم و نسخه هم آشفته و پس و پیش شده است .

تذکره الائمة : منسوب به مجلسی است ولی در سرگذشت سیدالشهداء آمده «فقیر حقیر علاء الدین نظامی میگوید که حضرت استاده قدس الله روحه در بحار الانوار نقل فرمودند» در چاپ سنگی ۱۲۸۵ ق این بند را ندیده ام ، در ذریعه (۴: ۲۶) هم مؤلف آن شناخته نشده است (مجلس)

تذکره شعرا : میرزا محمد حسین شعاع الملك شیرازی ، بخط خود او در سرگذشت خود منقول از تذکره‌ها و در ۲۸ ذح ۱۳۵۱ ساخته است ، از ابوالعلاء گنجوی است تا کمال الدین غیاث و سرگذشت روزبهان بقی هم در آن هست ، نستعلیق اصل ، خشتی .

التذهیب فی شرح التهذیب : پیر علی بن حسین بن حسین تونی ، متن بخش منطق و تألیف تفتازانی است و شرح به «قال - اقول» ، بخط نستعلیق محسن علی نظنزی در روز شنبه شعبان ۱۸۹۸ .

الترجمان : علی بن نصره بن بن داود ، فرهنگ عربی بفارسی ، چلیبی از آن بنام ترجمان اللغة یاد کرده است (ملك ۳۸۲ - رضوی ۵ لغت - فرهنگنامه‌ها ۲۶۱) نسخ معرب روزشنبه ۲۰ ذق ۱۸۹۶ ، عنوان و نشان و جدول شنکرف ، ۳۷۶ گ ۲۵ س (مجلس) .

آغاز : بسمله . الحمد لله الذي فضل لسان العرب بالفصاحة والتبيان ... و بعد قد قال ... الشيخ علي بن نصرت ابن داود ... فاني قصدت ان اجمع الكلمات من الاسماء والاقفال والحروف على نمط حروف الهجاء بالحركات الثلاث ... وبوبته اربع وثمانين بابا من اول باب الالف الى آخر الباء وسميته بالترجمان .
انجام : وگویند که خاور یعنی کبش .

ترجمان قرآن که نباید از سید شریف گرگانی باشد ، مورخ ۶ ج ۶ در ۷۳۶ ، نسخ کهن (آقای کریم زاده)

ترجمه احادیث نبوی : محمد فاضل که بنام فتح علی شاه در ۱۲۳۶ ساخته است . نستعلیق میرزا عباس نوری درج ۱۲۳۷۲ بنام همان شاه ، جلد روغنی با جدول و حاشیه سازی و تشعیر (مجلس ۴۵۳۱ قفسه)

ترجمه قطب شاهی : ابن خاتون عاملی ، نوشته ۱۷ ذق ۱۱۴۰ (مجلس)
ترجمه قطب شاهی : ابن خاتون عاملی ، نوشته ۱۰۹۱ (مجلس)
ترجمه شرح توحید کافی ملا صد را از عبدالوهاب بن حاج مصطفی بروجرودی که برای محمد تقی میرزا پسر فتح علی شاه فرمانروای بروجرود در زمان فتح علی شاه ساخته است .

نسخ ۱ رمضان ۱۲۳۸ ، وزیري .

ترویج الارواح من عمل الاشباح : لطف الله بن سعد الدین مصری مؤلف شرح تلویح تنقیح المکنون من مباحث القانون ، در یک مقدمه در ۱۵ مسلك و دو قول هر یک چند تعلیم و یک خاتمه در پنج بیست ، ساخته برای وزیر مجیر الملة مقيث الاسلام وزیر بن الوزير (ملك ۴۴۶۹) .

نسخ محمد بن قاسم در روز شنبه ۱۶ شوال ۱۰۲۰ (مجلس)

تسلیک النفس الي حظيرة القدس : علامه حلی ، نسخ ، مقابله شده سده ۱۰ (فهرست فیلمهای دانشگاه ۲۹۹) (مجلس ۵۰۹۸ قفسه)

تفسیر : دانشمند جمال السالکین مولی میر عبدالباقی صوفی خطاط تبریزی در گذشته ۱۰۳۹ شارح صحیفه ونهج البلاغة بنام منهاج الولاية من کتاب نهج البلاغة.
(ذریعه ۱۳: ۳۵۲ و ۱۴ و ۱۳۰: ۴۰۱۳۰: ۹۰۲۸۰: ۱۲۳ و ۳۱۷) - دانشمندان آذربایجان
ص ۱۴۴ - دانشکاه ۵۲۹۹۵۲۰۰۳ - سپه ۲: ۱۳۱ - مجلس ۵۹۸۵۶۴۲۴۳ - فهرست مجلس
۱۵: ۶ - معارف ۱: ۱۴۶ و ۱۴۷ - آستان قدس ش ۲۶۴ اخبار - مستدرک ۳: ۵۱۴ - فرهنگ
سخنوران ۷۷ - نفیسی ش ۷۵۵)

کتاب عرفانی چنانکه آقای روضاتی دارنده پیشین این نسخه نوشته اندشاید این تفسیر از او باشد
(شاید همان ش ۲۰۸۶ و ۴۲۰ ملک) عنوان «تفسیر سورة النصر، تفسیر سورة الفتح، ترجمه تفسیر سورة قل
هوالاحد للامام الصادق» دارد و در چند فصل است بربری و فارسی با شعرهای فارسی و عبارتهای
صوفیان و در آن از ابن العربی و ابن الفارض نقل شده است، عنوانهای و نامها و رسالتین، گلشن
عطار، مولوی، جنیدی، هم در آن هست.

همچنین «قال مصدر المحققین قدس سره فی تفسیر الفاتحة»

نستلیق سده ۱۱۹۱۰، عنوان شنکرف، آغاز افتاده (مجلس)

تلخیص المرام فی معرفة الاحکام : علامه حلی (آستان قدس ۵۴۷) (مجلس

۱۳۰ اخوی)

تلخیص المرام فی معرفة الاحکام : علامه حلی، از سده ۹ (مجلس

۴۴۰ اخوی)

تلخیص المرام فی معرفة الاحکام : علامه حلی، نوشته محمد بن حسن بن

حسان در سه شنبه ده سوم ج ۲۵۸ (مجلس ۵۰۱۲ قسه)

التواریخ فی اسرار الائمة آل العباء : ابوالفضل محمد بن ابی المکارم

علوی حسینی.

التوسل الی التوسل : بهاء الدین محمد بن مؤید منشی بغدادی خوارزمی، نسخه

کهنه سده ۸۷، آغاز و انجام افتاده و ناقص، گویا از همین کتاب است که در مجمع الانشاء حیدر

بن ابی القاسم ایواغلی یاد شده که آن در محرم ۵۲۸ تألیف شده است (فهرست فیلمهای دانشکاه

ص ۱۸۱ و ۲۴۹ - ادبیات ص ۱۷۳ و ۴۶۳ و ۵۳۱) (مجلس ش ۵۰۲۸ قسه)

تهذیب الاحکام : شیخ طوسی. نسخه آقای طباطبائی به نسخ کهن که میگویند به

خط خود شیخ طوسی است (از برگ ۵ تا ۱۹۳) و گذشته از چند برگ میانه این نسخه که از

آغاز کتاب است تا پایان طهارت بر گهای ۴ تا ۱۹۴ تا ۱۹۷ هم نو نویس سده یازدهم است و

آنها را سید محمد صالح بن ابی الصلاح بن جعفر حسینی حسینی مدنی حاجی لاوردی اردستانی

نوشته و نسخه را در سپین روز آدینه ۲ شعبان ۱۰۲۹ کامل کرده است. در هر صفحه ۹ سطر

است با عنوان و نشان شنکرف با بلاغ و مقابله شده در خدمت مولانا حسن علی بن مولانا عبدالله

شوشتری و تصحیح شده گویا از همان اردستانی بگواهی خود او. بخط او در آن اجازه ایست از

شیخ بهائی بهمین اردستانی که نسخه را خریده و کامل کرده بود مورخ نزدیک به پایان شعبان

۱۰۲۹ در دو صفحه در پایان نسخه . همین اردستانی در اینجادر ۳ رمضان ۱۰۲۹ مینویسد که شیخ بهائی گفته است که این نسخه بخط خود شیخ طوسی است و آنرا بوسیده و بمن داده و بمن اجازه داده است .

فهرستی از مطالب آن بخط همین اردستانی در آن هست . همچنین تاریخ تولد ۱۰۳۲ و ۱۰۳۸ و ۱۰۴۰ و ۱۰۴۳ و ۱۰۴۸ و ۱۰۵۳ و ۱۰۵۴ و ۱۰۵۵ و ۱۰۶۰ و ۱۰۶۲ و ۱۰۶۳ و ۱۰۶۵ و ۱۰۸۷ ، با یادداشت مورخ ۱۲۶۴ ، در ذریه (۵۰۴:۴) از همین نسخه طباطبائی که باید یکی از اجزای نسخه های پدرش بوده باشد یاد شده است .

طریحی در جامع المقال (ص ۱۵۰) مینویسد که من نسخه اصل تهذیب را دیده ام و دارم و شیخ در آن در یکی از جاها بجای «واو» حرف «عن» نوشته و سپس آنرا به شکل «واو» در آورده است .

عکس يك صفحه از همین نسخه در ریحانة الادب دیده میشود این نسخه شاید جزو مجلداتی بوده است که پدر شیخ بهائی داشته و از روی آن نسخه برداشته است و شیخ بهائی آنرا می شناخته است .

تهذیب الاحکام : شیخ طوسی ، نسخه آقای محمد حسین اسدی که اکنون باید نزد جناب آقای مرعی در قم باشد . بخط نسخ حسین سبزواری گویا در ۱۰۶۰ در مشهد طوس که این نام و تاریخ در چند جا بوده و پاک کرده اند در پایان فهرست کامل مطالب که در آخر نسخه هست و در آخر مشیخه بارنجی میتوان این نام و تاریخ را خواند ، در آخر کتاب الصلاة نام او بوده ولی پاک کرده اند و تاریخی ساختگی گذاشته اند تا آنرا نسخه پدر شیخ بهائی شیخ حسین بن عبدالصمد عاملی و نامود کنند چون او این نسخه را از روی نسخه همین عاملی نوشته و مختصات آن را با امانت در این نسخه نقل کرده است . متن کتاب پیش از فهرست در ۶۶۰ برگ است هر صفحه ای ۲۵ سطر و با فهرست میشود ۶۷۸ برگ ، با عنوان و نشان شنگرف ، با اندازه وزیری ، با حواشی «فیض سلمه الله ، حسن عقی عنه ، ع آه سلمه الله» اصل نسخه منقول بخط همان شیخ حسین بن عبدالصمد جباعی حارثی همدانی عاملی بوده و او آن را از روی نسخه کهنی نوشته و با نسخه خط طوسی مقابله کرده است . کتاب الطهارة را در ۳ رجب ۹۵۳ در بعلبک نوشته و اجازه انهای قرائت او نزد شیخ شهید زین الدین بن علی بن احمد شامی عاملی بخط شهید مورخ روز شنبه ۱۱ ذق ۹۵۴ در آن بوده و در این نسخه هم صورت آن نقل شده است . با اجازه انهای احمد بن حاجی محمد تونی مورخ چاشت روز دوشنبه دوروز مانده از ماه رمضان ۱۰۷۳ بخط خود او به نسخ ریز نزدیک به شکسته نستعلیق .

جزو یکم کتاب الصلاة تا پیش از «باب العمل فی لیلۃ الجمعة و یومها» را همان عاملی در سه شنبه ۱۱ روزمانده از شعبان ۹۴۹ نوشته و مقابله شده با خط شیخ طوسی در روز آدینه همین ماه همین سال ، با اجازه انهای شیخ شهید زین الدین بنویسنده (همان عاملی) در محرم ۹۵۵ .

در پایان جزو دوم کتاب الصلاة عاملی نوشته که از روی نسخه ای قدیم و کهن تصحیح

شده دارای خط جمال الدین مظهر در ده روز مانده از ماه رمضان ۹۴۹ نوشته و درش روز گذشته از ماه شوال همین سال با آن مقابله کردم . اینجام اجازه انهای شیخ زین الدین شهید مورخ ۲۰ ع ۹۵۵ ر ۱۷ بوده و در این نسخه صورت آن نقل شده است . با اجازه انهای همان تونی مورخ ۱۸ ذق ۱۰۷۳ .

در پایان عبادات در نسخه عاملی آمده بود که من آن را در شوال ۹۴۹ نوشته ام . در پایان مکاسب آمده بود که ابوعلی حسن پسر شیخ طوسی آن را با قرائت ابوالحسن بن علی بن متویه قمی در صفر ۴۴۷ از پدرش سماع کرده و شنیده است .

در پایان تجارات آن آمده بود که عاملی آن را در روز چهارشنبه ۱۷ ذق ۹۴۹ نوشته بود ، با انهای مورخ ۱۱ ج ۱۱ ر ۱۱۴۱ .

کتاب العتق را عاملی در روزشنبه ۱۷ صفر ۹۵۱ نوشته بود .

کتاب الذور در نسخه عاملی مورخ روز سه شنبه ۲۱ صفر ۹۵۱ است و مقابله شده با خط شیخ او و در اینجا مینویسد که اصل نسخه از اینجا بیعتا آخر ورق بخط شیخ طوسی نبوده است . در همینجا صورت سماع پسر شیخ طوسی و قرائت ابن متویه مورخ ۴۴۷ که در نسخه مشهور هست دیده میشود .

کتاب القضا را عاملی در روزشنبه هشت روز مانده از ع ۹۵۱ ر ۱۷ نوشته و با خط شیخ طوسی مقابله کرده است .

کتاب الحدود را او در روز شنبه نیمه ماه رجب ۹۵۱ در بعلبک نوشته و با اصل شیخ طوسی در نیمه همین سال مقابله کرده است .

صورت اجازه هایی که شیخ شهید در آن تاریخها به عاملی داده بخط متن در این نسخه نقل شده و در بالای آنها دارد که صورت خط شهید است ، پس این نسخه به خط خود حسین بن عبدالصمد عاملی نیست و نویسنده آن که گویا نامش حسین سبزواری است و باید در ۱۰۶۰ آنرا نوشته باشد همه آنها را با امانتی نقل کرده است و از این نسخه سرگذشت این کتاب که رکنی از ارکان ادب مذهبی شیعی است روشن میشود و تواریخ و اجازات و مقالاتی که در نسخه اصل طوسی و نسخه عاملی بوده است از آن پیدا است . اجازه هایی که تونی گویا بهمین سبزواری در ۱۰۷۳ داده است در این نسخه بخط خود اوست با يك اجازه انهای دیگر مورخ ۱۱۴۱ که ندانستم از کیست .

جامع : محمد کریم خان کرمانی (مجلس)

جمع و خرج ایت فیل بهبهان ابواب جمعی مؤتمن الملك (آقای کریم زاده)